

УДК 657.47: 331

С. В. Зеленко,
к. е. н., доц. кафедри обліку і аудиту,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У статті розкрито проблеми формування обліково-аналітичного забезпечення управління охороною праці на вітчизняних підприємствах. Виділено негативні фактори впливу на реалізацію вимог законодавства з охорони праці, висвітлено організаційно-методичні заходи для відображення зв'язку витрат на охорону праці та результатів діяльності. Обґрунтовано доцільність розробки комплексу первинних та зведених документів для обліку та контролю за дотриманням законодавства з охорони праці, цільового використання коштів, штрафних санкцій за порушення нормативних вимог.

In the article forming problems are exposed registration-analytical providing of management a labour protection on domestic enterprises. The negative factors of influence are selected on realization of requirements of legislation from a labour protection, it is reflected organizationally methodical measures for the reflection of connection of charges on a labour and results of activity protection. Grounded expedience of development of complex of primary and erected documents for an account and control after the observance of legislation from a labour, having a special purpose use of money, penalty approvals, protection for violation of normative requirements.

Ключові слова: обліково-аналітичне забезпечення, витрати на охорону праці, моніторинг, первинний документ, зведений документ, управління витратами на охорону праці.

Keywords: registration-analytical providing, charges on a labour protection, monitoring, primary document, erected document, management charges, on a labour protection.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Із розвитком вітчизняної економіки питання охорони праці на підприємствах набуває все більшого значення. Кожен прагне працювати в комфортних та безпечних умовах. Проте, не кожен задумується про витрати пов'язані із створенням цих умов, рівнем їх виправданості та обґрунтованістю.

В умовах недосконалості ринкових механізмів усі ці витрати відносять на собівартість продукції. В результаті, за недбале ставлення до охорони праці на підприємствах розплачуються не їх керівники, а суспільство. При цьому, діюча система пільг і компенсацій не спонукає керівників поліпшувати умови праці, тому що ці витрати розкладаються на всіх споживачів і не впливають на економічні результати роботи підприємства.

З іншого боку, штрафні санкції, що сплачуються підприємствами у разі незадовільного стану системи охорони праці та при наявності фактів травмування і профзахворювань працівників нині досить значні. Ці обставини змушують будь-якого роботодавця серйозно замислитися, що краще – зазнавати збитків, чи, не конфліктуючи із законом, своєчасно вкладати кошти у профілактичні заходи, що зберігають життя і здоров'я людей. Крім цього, створення належних умов праці виконують мотиваційну функцію щодо якості виконання своїх обов'язків працівниками, підвищують рівень зацікавленості у збереженні робочого місця. Все це обумовлює важливість та актуальність дослідження формування інформаційного забезпечення системи управління охороною праці на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичних основ обліку витрат на охорону праці знайшли висвітлення у наукових роботах багатьох вчених, серед яких Амоша А.І., Арустамова Е.А., Баклан О., Богданов С., Васильчук М.В., Кундієв Ю.І., Гандзюк М.П., Гогіташвілі Г.Г., Гопцій Р., Єсипенко А.С., Желібо Є.П., Жидецький В.Ц., Карась О., Керб Л.П., Лесенко Г.Г., Медофф С., Москальова В.М., Нагорний В., Ткачук К.Н., Шамшина І.І. та інші. Разом з тим, залишаються невирішеними питання щодо створення належного обліково-аналітичного забезпечення системи управління охороною праці, розробки системи взаємопов'язаних показників економіко-соціальної ефективності, ідентифікації витрат на заходи з охорони праці з отриманими результатами діяльності підприємства.

Постановка завдань статті. Основними завданнями, що вирішуються у процесі дослідження є розробка механізму та методики формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами на охорону праці вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно норм П(С)БО 16 «Витрати» витрати на охорону праці, техніку безпеки і охорону навколишнього середовища включаються до складу загальновиробничих витрат, а вони, в свою чергу, до виробничої собівартості продукції.

До складу загальновиробничих витрат, що стосуються охорони праці включаються:

- витрати на управління виробництвом (медичне страхування апарату управління дільницями; витрати на оплату службових відряджень персоналу дільниць);
- витрати на опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення та інше утримання виробничих приміщень;
- витрати на обслуговування виробничого процесу (медичне страхування робітників та апарату управління виробництвом);
- витрати на охорону праці, техніку безпеки і охорону навколишнього середовища [1].

Статтею 19 Закону про охорону праці передбачено, що фінансування витрат на охорону праці здійснює роботодавець [2]. Причому Закон про охорону праці установлює такі розміри витрат на охорону праці:

- для підприємств, незалежно від форм власності, або фізичних осіб, які використовують найману працю, витрати на охорону праці становлять не менше 0,5% від суми реалізованої продукції;
- для підприємств, що утримуються за рахунок бюджету, витрати на охорону праці передбачаються в державному чи місцевих бюджетах і становлять не менше 0,2 % фонду оплати праці [3].

Щоб забезпечити пропорційну участь працівників у вирішенні будь-яких питань щодо безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на підприємстві, за рішенням трудового колективу можна створити комісію з охорони праці (але це не обов'язково). Туди входять представники роботодавця, профспілки, а також уповноважені найманими працівниками особи, спеціалісти з безпеки, гігієни праці та інших служб підприємства. Рішення комісії мають рекомендаційний характер [4].

Однак, проблеми щодо реалізації на практиці передбачених законодавством норм в переважній більшості виникають внаслідок існування низки факторів: відсутність вільних ресурсів для належного проведення відповідних заходів; високий рівень тінізації економіки; ототожнення витрат на охорону праці з непродуктивними витратами, тобто роботодавці невірно розуміють сутність таких витрат тощо.

Тому, для підтримання в робочому стані системи управління безпекою та гігієною праці на підприємстві необхідно проводити їх моніторинг, послідовність проведення якого відображено на рис. 1.

Моніторинг необхідний для виявлення певної тенденції фактів і явищ, що відбулися в процесі діяльності, але основним завданням слід вважати виявлення зрушень щодо покращення або погіршення стану охорони праці у взаємозв'язку із отриманими фінансовими та не фінансовими результатами господарювання.

За невиконання запланованих заходів, які розробляються при проведенні трьох рівнів моніторингу, а також за порушення вимог охорони праці, працівники повинні нести дисциплінарну відповідальність згідно внутрішніх регламентів підприємства.

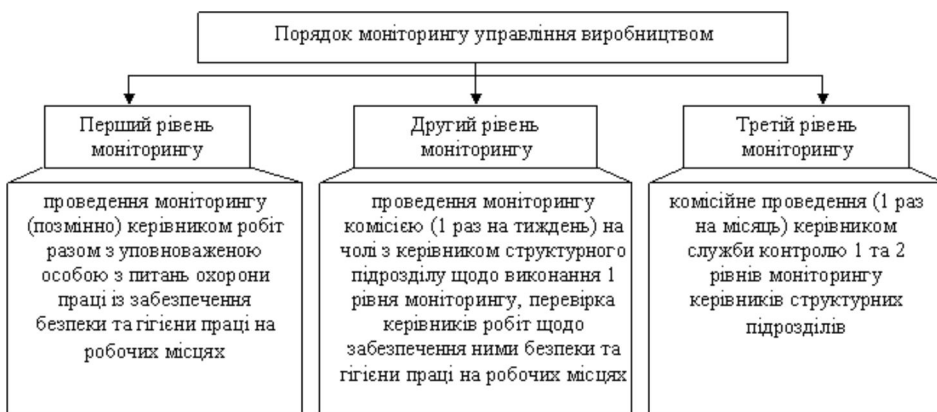

Рис. 1. Порядок проведення моніторингу управління виробництвом щодо дотримання вимог охорони праці на підприємстві

Для оптимізації облікового процесу на всіх його рівнях щодо обліку витрат на охорону праці необхідно виділити окремі елементи в Наказі про облікову політику, щодо планування, організації обліку витрат на охорону праці, реалізації системи організаційних, технічних, санітарно-гігієнічних та інших заходів, спрямованих на забезпечення здорових та безпечних умов праці із встановленням відповідного нагляду та контролю за величиною витрат та отриманим результатом.

Для цього пропонуємо наступний перелік елементів облікової політики щодо витрат на охорону праці (табл. 1).

Розробка та затвердження окремого Положення про витрати на охорону праці є необхідною для затвердження організації норм та правил ведення обліку.

Для організації охорони праці на підприємстві, на початковому етапі виділимо такі завдання:

- знаходження оптимальних співвідношень між різними факторами виробничого середовища;
- запровадження норм гранично допустимих рівнів шкідливих виробничих факторів, визначення ступеня шкідливості й небезпечності праці;
- розробка та планування заходів з поліпшення умов праці;
- забезпечення безпеки виконання робіт працівником;
- впровадження технічних засобів і заходів з боротьби з травматизмом і профзахворюваннями;
- розробка методів оцінки соціальної та економічної ефективності заходів з удосконалення умов та охорони праці.

Таблиця 1

Структура Положення про облік витрати на охорону праці

№	Розділ	Елементи
1	2	3
1	Загальні положення	Завдання організації охорони праці на підприємстві
		Законодавство на основі якого ведеться облік витрат на охорону праці
2	Організаційно-технічні положення	Інформація про осіб, що відповідальні за організацію обліку витрат на охорону праці
		Об'єкти обліку витрат на охорону праці
		Перелік форм первинних документів, реєстрів, щодо витрат на охорону праці
		Графік документообороту щодо витрат на охорону праці
3	Методичні положення	Кореспонденція рахунків з обліку витрат на охорону праці

Перелік законодавчих актів на основі яких формуватиметься організація обліку витрат на охорону праці вибирається відносно поставлених завдань, що потребують вирішення.

У другому розділі Положення щодо організації обліку витрат на охорону праці варто зазначити:

- відповідальних осіб;
- об'єкти обліку витрат на охорону праці;
- перелік первинних та зведених документів щодо обліку даних витрат;
- графік документообороту щодо обліку витрат на охорону праці.

Щодо первинних та зведених документів з обліку витрат на охорону праці, то їх перелік повинен бути наступним:

1. Журнал перевірки стану охорони праці в підрозділі;
2. Відомість обліку штрафних санкцій;
3. Журнал реєстрації штрафних санкцій;
4. Перелік робочих місць, виробництв, робіт, професій і посад, працівникам яких підтверджено (встановлено) право на пільги і компенсації за роботу в шкідливих умовах праці;
5. Перелік шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу на робочих місцях, що підлягають атестації за умовами праці.

В журнали перевірки стану охорони праці, в підрозділі, записуватимуться результати перевірки, на підставі них здійснюється розрахунок підрозділу за кожний місяць.

Перелік робочих місць, виробництв, робіт, професій і посад, працівникам яких підтверджено (встановлено) право на пільги і компенсації за роботу в шкідливих умовах праці, слугує для організації роботи інженера по охороні праці і бухгалтерської служби.

Пропонуємо, ввести такий документ, як журнал-реєстрації штрафних санкцій, щоб значно полегшило їх облік та дало можливість прослідкувати, коли і за що було сплачено той чи інший штраф. Він повинен містити в собі такі показники: номер запису; дата нарахування штрафної санкції; номер документа, згідно з яким нарахувано санкцію; назва штрафної санкції; кому або ким сплачено (назва підприємства або служби); причина нарахування; кількість днів прострочки; вартість одного дня прострочки згідно з договором; сума за всі дні. Журнал повинен підписувати керівник підприємства та головний бухгалтер. Складатися журнал-реєстрації має на календарний рік.

Відомість обліку штрафних санкцій, розробляємо з метою детального відображення в обліку накопичення витрат понесених внаслідок певних порушень.

Перелік шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу на робочих місцях, що підлягають атестації за умовами праці, слугує для організації

роботи інженера по охороні праці і бухгалтерської служби.

Графік документообороту оформляється у вигляді схеми або переліку робіт по складанню, перевірці і опрацюванню документів, які виконуються кожним підрозділом підприємства, а також усіма виконавцями з визначенням їх взаємозв'язку і строків виконання робіт. Кожному виконавцю видається виписка з графіка, в якій наводиться перелік документів, що відносяться до функціональних обов'язків виконавця, строки їх подання і підрозділи підприємства, в які передаються ці документи.

Чітка система документообороту прискорює оформлення і проходження документів щодо обліку витрат на охорону праці, підвищує відповідальність працівників всіх рівнів, що має справу з документами, за своєчасність їх складання, опрацювання.

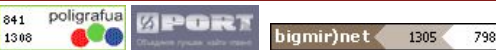
Висновки. Вирішення проблем покращення стану охорони праці потребує комплексного підходу, який передбачає розробку та реалізацію низки заходів на рівні держави, роботодавця та працівника. Основним фактором при цьому виступає саме держава. Вона має сприяти розробці і впровадженню соціальних нормативів; визначенню економічного механізму управління у сфері охорони праці; підвищенню рівня науково-технічного забезпечення; впровадження в практику наукових досягнень; розробленню нових методів, систем, засобів діагностування та оцінки її стану.

Дослідження питань в частині економічної доцільності та ефективності заходів з охорони праці на вітчизняних підприємствах не залишає сумніву щодо необхідності використання нового підходу до розуміння сутності процесу управління охороною праці як мотиваційного засобу підвищення якості виконуваних робіт. Контроль та впорядкований рух носіїв інформації на основі впровадження в практику графіків документообороту з обліку витрат на охорону праці, сприятимуть конкретизації витрат та їх ідентифікації із отримуваними результатами діяльності.

Список використаних джерел

1. П(С)БО 16 "Витрати" від 31.12.1999 р. № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO16.aspx>.
2. Закон України «Про охорону праці» від 14.10.1992 р. № 2694-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2694-12>.
3. Кодекс законів про працю України: Науково – практичний коментар / [Арістова І. В., Безусий В. В., Бондар С. О. та ін.]; за ред. Погрібного О. О., Шопіної І. М. – К.: Правова єдність, 2009. – 456 с.
4. Ткачук К. Н. Основи охорони праці: Підручник. / Ткачук К. Н., Халімовський М. О., Зацарний В. В., Зеркалов Д. В., Сабарно Р. В., Полукаров О. І., Коз'яков В. С., Мітюк Л. О. / Ткачук К. Н. і Халімовський М. О. – [2-ге видання, допов. та переробл.] — К.: Основа, 2006 — 448 с.

Стаття надійшла до редакції 14.11. 2012 р.

ТОВ "ДКС Центр"